

Приказ

уџк: 821.111.09-31(049.32)

doi: 10.5937/zrffp52-41227

МЛАДЕН ЈАКОВЉЕВИЋ,
СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИ ВИТЕЗ:
ПРЕВОД, ТУМАЧЕЊА И ЗНАЧЕЊА
(Нови Сад – Косовска Митровица:
Матица српска – Филозофски факултет
Универзитета у Приштини,
2019, 253 стр.)

Миљана Љ. ЂОРОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

¹ miljana.djorovic@pr.ac.rs

Рад примљен: 16. 11. 2022.

Рад прихваћен: 28. 11. 2022.

*МЛАДЕН ЈАКОВЉЕВИЋ, СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИ ВИТЕЗ:
ПРЕВОД, ТУМАЧЕЊА И ЗНАЧЕЊА (НОВИ САД – КОСОВСКА
МИТРОВИЦА: МАТИЦА СРПСКА – ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ, 2019, 253 СТР.)*

Књига под насловом *Сер Гавејн и Зелени витез: превод, тумачења и значења* (2019) дело је Младена Јаковљевића, ванредног професора Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, преводиоца и аутора неколико романа. Ова монографија, објављена у издању Матице српске и Филозофског факултета у Косовској Митровици, први је стиховани превод средњовековног витешког романа *Сер Гавејн и Зелени витез* и, као таква, представља велики допринос изучавању англофоне књижевности. Младен Јаковљевић концизно и јасно пише о настанку и формалним обележјима ове изузетно значајне средњовековне поеме, њеним изворима и узорима, витештву, витешким идеалима и магији средњовековног доба, истовремено указујући на упечатљива значења и нудећи разноврсна тумачења, као и утицај који ова поема има на многобројна дела савремене фантазијске књижевности. Монографија је прилагођена како за научна истраживања тако и за упознавање и едукацију читалаца са овом средњовековном поемом и књижевно-историјским околностима у којима је настала. Користећи се страном и расположивом домаћом литературом, аутор текст сагледава из више перспектива, али се опет не ослања нити приклања ниједној од њих, као одраз ове поеме која читаоцу омогућава слободу тумачења.

Монографија се састоји од 253 стране стандардног формата, од чега тумачења и значења заузимају први део књиге, док се у другом делу налази превод, праћен списком извора и богатим одабиром литературе на српском и на енглеском језику. У структури монографије јасно су издвојена следећа поглавља: *О Сер Гавејну и Зеленом витезу, О најзначајнијим симболима, О мајици: између хришћанских идеала, њапанских веровања и вилинских подручја, О значају за савремену фантазијску књижевност, О јорукама и јоукама и Сер Гавејн и Зелени витез.*

Први део монографије, *О Сер Гавејну и Зеленом витезу*, посвећен је настанку поеме, њеним формалним обележјима, изворима, узорима и утицајима, те витешким идеалима средњовековног доба. Истичући важност ове поеме, изворно написане на средњоенглеском језику, аутор наглашава да она већ шест и по векова одолева тесту времена и остаје

атрактивна и савременим читаоцима. Аутор поеме је непознат и постоје различита тумачења и истраживања књижевних теоретичара која говоре, између осталог, и да је песник готово сигурно био упознат са артуријанском традицијом, бајкама, али и са витешким романима. Песник Бисерке или песник Гавејна, како данас називамо овог аутора, користи алитеративни стих, док му је стил ближи делима писаним на староенглеском. Уз дилеме у вези са ауторством, Младен Јаковљевић истиче дилеме у вези са публиком за коју је писао песник Гавејна, имајући у виду степен писмености у средњовековном добу.

Говорећи о жанру ове поеме, сачуване у само једном примерку, аутор монографије наводи да она традиционално прати устаљену форму средњовековних витешких романа, али додаје и да се „иза конвенцијалног почетка крије неконвенцијални средњовековни витешки роман“ (Јаковљевић, 2019, стр. 17). У овом делу размотрена су и формална обележја овог витешког романа којег карактеришу не само језичке већ и стилске и композицијске специфичности. Поема се састоји од 2530 стихова груписаних у 101 строфу, које су, на шта указују четири велика украшена и декоративна слова, подељене у четири целине. Поред ове, традиционалне поделе стихова, аутор скреће пажњу и на друге поделе које су начинили критичари Хил и Робертсон. Уз алитеративну схему формата аа/ах, специфичност ове поеме јесте и „римовани катрен на крају сваке строфе и реч која га уводи, а која као засебан стих чини део целине“ (Јаковљевић, 2019, стр. 23). Аутор сумира причу и указује на то да поема, уз упечатљиве хришћанске, садржи и бројне паганске елементе, због чега се може закључити да су „сер Гавејн и Зелени витез два лица истог света, хришћанског и паганског, у којем једно не постоји без оног друго“ (Јаковљевић, 2019, стр. 35).

Након кратког осврта на порекло поеме и француске, келтске и ирске утицаје, посебна пажња посвећена је средњовековном витештву, витешким идеалима, симболима и артуријанској традицији, популарној и дубоко укорењеној не само у енглеској него и у бројним другим европским књижевностима. Сер Гавејн несумњиво „има централно место у артуријанском циклусу као један од најцењенијих витезова Округлог стола и јунак много већег броја приповести од других Артурових сабораца“ (Јаковљевић, 2019, стр. 42). Анализирајући поему, аутор наглашава да Гавејн није без мана већ да је витез у смртној опасности који се бори не само да сачува свој живот већ и своје витешке идеале.

У поглављу насловљеном *О најзначајнијим симболима* тежиште је, како сам наслов сугерише, стављено на разноврсност симбола и мотива. Уз симболику бројева, која „креира готово неисцрпан интерпретацијски потенцијал“ (Јаковљевић, 2019, стр. 57), анализиран је симболички значај сер Гавејна, Зеленог витеза, зеленог појаса и пентаграма. Зелена боја, како Младен Јаковљевић указује, доминира поемом и њена симболика

се, првенствено уочљива код Зеленог витеза, који је сав обучен у зелено, доводи у везу са вилинским и магичним, као и са пролећем и природом. Зелени витез у зеленом оделу, са једне стране, „оставља недвосмислен утисак чудноватог и моћног“, док сер Гавејн одевен у црвено, са друге стране, „одаје утисак типичног средњовековног витеза, представника познатог, хришћанског, природног од Бога датог света“ (Јаковљевић, 2019, стр. 65). Њихов сусрет, аутор подсећа, сусрет је два света – хришћанског и паганског, на чију повезаност указују и други симболи.

Зелени појас, који сер Гавејн након сукоба са Зеленим витезом пристаје да носи, један је од магијских предмета и симболише Гавејново сагрешење. Међутим, с обзиром на то да и други витезови пристају да га носе, појас уједно постаје и симбол несавршености свих витезова. Порекло пентаграма симболички је повезано са келтским чвором – симболом повезаности живота у универзуму, док је пет једнаких кракова пентаграма симбол пет чула, пет прстију, пет врлина, пет Христових рана и пет Богородичиних радости.

У поглављу *О мајици: између хришћанских идеала, њапанских веровања и вилинских њодручја* концизно се анализира појам средњовековне магије и њена веза са паганством и хришћанством. Однос између средњовековног друштва и магије, како Младен Јаковљевић уочава, често се косио са хришћанским веровањима, али ипак, магија је пронашла пут до средњовековног хришћанства. У *Сер Гавејну и Зеленом витезу*, магија је део дворског живота како Камелота, двора краља Артура, тако и Оdezера, двора Бертилака де Оdezера у којем сву магију контролише чаробница Моргана ле Феј, за коју се на самом крају испоставља да је главни покретач свих вилинских и натприродних сила. Како аутор истиче: „*Сер Гавејн и Зелени витез* пример је фузије митског и модерног, вере и магије, хришћанства и паганског, а сагледавање свих ових елемената скупа пружа увид у комплексност овог дела и уопште средњовековног књижевног стваралаштва“ (Јаковљевић, 2019, стр. 95).

Поглавље *О значају за савремену фанџазијску књижевност* указује на утицај поеме, која, након више од шест векова, служи као извориште за бројна савремена дела и савремене ауторе фантазијске књижевности. Аутор у овом делу монографије објашњава да оно што највише повезује средњовековне витешке романе и фантазијску књижевност, као један од жанрова фантастичне књижевности, јесте њихово само порекло, а првенствено и њихова повезаност са митовима и легендама. Ова поема је, уз *Беовулфа*, послужила Толкину као инспирација, док бројни савремени аутори, како страни тако и српски, у својим фантазијским делима рекреирају средњовековни контекст у који интегришу митске архетипе. Младен Јаковљевић истиче:

„Овакву праксу не треба посматрати искључиво као резултат склоности аутора да имитирају стране књижевне узоре него као одраз трансформативне моћи фантазијске књижевности која паразитирањем на старим формама, мотивима и контекстима успешно изналази начин да ’језиком ноћи’ говори једнако о прошлости колико и о садашњости, а понајвише о људској природи“ (Јаковљевић, 2019, стр. 105).

Поглавље *О њорукама и њоукама* сажето указује на значај *Сер Гавејна и Зеленој виџеза* и свих порука и поука које ова монографија носи са собом. Овај витешки роман, како закључује аутор, сигурно може допринети књижевном и историјском расветљавању мрачног средњег века, будући да превазилази сва ограничења времена и остаје атрактивно штиво за савремене читаоце преносећи им „богату слику не само о средњовековном него и о савременом друштву које у песниковој умешности, јунаковим дилемама, поетском богатству, садржајним амбивалентностима и вишезначностима може пронаћи бројне поруке и из њих извући значајне поуке“ (Јаковљевић, 2019, стр. 107).

Последње поглавље садржи упоредни превод ове поеме, односно, текст на средњоенглеском и на српском језику. Превод прати сва формална обележја изворног текста, укључујући и алитеративну матрицу, структуру и риму. Битно је истаћи да је превод остао доследан оригиналу и сачувао мисаоно језгро, дух поеме и стил.

Монографија *Сер Гавејн и Зелени виџез: њревод, њумачења и значења* Младена Јаковљевића од изузетног је значаја за наше читаоце, којима даје први стиховани превод ове поеме, уз разноврсна њена тумачења. Упркос вековима, ова поема остаје актуелна, што показују и њени директни и индиректни утицаји на савремену фантазијску књижевну продукцију. Изнад свега, читаоцима на српском језику је, преводом који преноси дух оригинала, на најбољи начин представљено ово књижевно дело, у чему се и сагледава успелост ове монографије.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауџорсиџво-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).